

การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์วัดพระธาตุหนองสามหมื่น จังหวัดชัยภูมิ*

Historical Site Management of Wat Phra That Nong Sam Muen, Chaiyaphum Province

พิทักษ์พงศ์ กางการ
Pitukpong Kangkarn
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand
E-mail: rousseau2475@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระเบียบการบริหารและการจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่น 2) ศึกษาสภาพปัญหาระเบียบการบริหารและการจัดการ วัดพระธาตุหนองสามหมื่น 3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารและการจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 32 ราย ได้แก่ พระสังฆาธิการ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน เครื่องมือที่ใช้เก็บและรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สังเคราะห์เป็นประเด็นร่วมหรือประเด็นหลัก และอธิบายเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ปัจจุบันนี้ผู้บริหารคณะสงฆ์ย่อมมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหาร/การปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการบริหาร/การปกครองวัดมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดบุคลากร ด้านการอำนวยการ ด้านการประสานงาน ด้านการรายงานและด้านงบประมาณ มีรูปแบบที่ ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้นการจัดระเบียบการบริหารโดยเน้นงานบุคคล งานอำนวยการ งบประมาณ งานจัดองค์กรเน้นการจัดการที่ชัดเจนโปร่งใสปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ

*ได้รับบทความ: 1 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขบทความ: 30 มกราคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 4 กุมภาพันธ์ 2565

2. สภาพปัญหาการบริหารจัดการ ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในวัดดูแลรักษาไม่ทั่วถึง เทคโนโลยีและอุปกรณ์เครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย ขาดการรวมกลุ่มของชุมชนที่เข้มแข็ง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนห่างเหินกันมากยิ่งขึ้น

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก่ง อำเภอกู่แก้ว จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ การจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยอย่างพอเพียง รวมทั้งจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือและทำให้บรรลุตามเป้าหมายยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; วัดพระธาตุหนองสามหมื่น; จังหวัดชัยภูมิ

Abstract

The objectives of this research were; 1) to investigate management practices of Wat Phra That Nong Sam Muen; 2) to study the conditions of problems and rules of the management of Wat Phra That Nong Sam Muen; 3) to study the factors affecting management practices of Wat Phra That Nong Sam Muen. A qualitative research was this study method. The instruments used to collect data was in-depth interviewed. Data were collected from 32 cases includes, cardinal, local scholars, community and local leader, and village sages. Content analysis and data presentation by description method.

The results are as follows:

1. Management of Wat Phra That Nong Sam Muen Nowadays, the Sangha administrators have developed technology. Integrate with Buddhist principles leading to administration/government along with prosperity and law. Laws, regulations, and various rules come to support the Dharma and Discipline, especially the administration/government of the temple, which has a very different form from the past, such as planning, organizing, personnel management, coordinating, reporting and budgeting have a format that practice more clearly, organizing the management by emphasizing on personnel work, administrative tasks, budgets, organizational work focusing on clear, transparent management, compliance with various regulations

2. Management problems such as historical site that exist in the temple are not thoroughly maintained. A few technology and tools for public relations. The lack of strong

community integration results in the relationship between the temple and the community becoming more distant.

3. Factors affecting the management were building cooperation with all sectors by establishing a group of local scholars or a young guide to convey the historical stories of tourist attractions and supplementing with green tourism, creating participation of local people in the conservation and development of ancient monuments and provide public relations in various forms.

Keywords: Management; Wat Phra That Nong Sam Muen; Chaiyaphum Province

1. บทนำ

การจัดระบบปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองฝ่ายอาณาจักรสมัยปัจจุบันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (ร.9) คณะสงฆ์ยังต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ดังนี้ มาตรา 20 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 พ.ศ. 2523 ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด 2 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และหมวด 3 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค เพราะฉะนั้นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ดังกล่าวมีการปรับปรุงแก้ไขตามลำดับเพื่อใช้บริหารกิจการคณะสงฆ์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักการจัดระเบียบการปกครององค์กรสงฆ์ด้วยและต่อมา มีการกำหนดให้มีมหาเถรสมาคมสามารถออกกฎระเบียบ ข้อบังคับและออกคำสั่ง มีมติในการออก

ประกาศต่างๆ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับพระธรรมวินัย และกฎหมายของบ้านเมือง (กรมการศาสนา, 2552)

วัดพระธาตุหนองสามหมื่นสันนิษฐานว่าสร้างราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ต้นพุทธศตวรรษที่ 22 หลังจากที่พระไชยเชษฐาธิราชได้ย้ายเมืองหลวงมายังนครเวียงจันทน์ โดยพิจารณาจากศิลปกรรมที่มีการผสมผสานทั้งศิลปะล้านนา ศิลปะอยุธยา และศิลปะล้านช้าง (ประภัสสร ชูวิเชียร, 2550) พระธาตุหนองสามหมื่นเป็นเจดีย์ก่อด้วยอิฐสอดินและฉาบปูน มีลักษณะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง มีฐานเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้าง 12.70 เมตร องค์พระธาตุสูง 45.30 เมตร มีบันไดทางขึ้น 3 ด้าน ขนาดกว้างประมาณ 4.80 เมตร ชั้นบันไดมี 5 ชั้น ส่วนด้านทิศตะวันตกมีผนังคอนกรีตติดกับตัวโบราณสถาน ทำไว้เพื่อป้องกันการพังทลายของเจดีย์ (พระครูวรเจตยาภิรักษ์, 2554) วัดโดยรอบ 26.30 เมตร ฐานเจดีย์เป็นฐานเฉียงสูง ต่อจากนั้นเป็นฐานเฉียง 2 ชั้น รองรับฐานบัวคว่ำ บัวหงาย รองรับองค์พระธาตุ ซึ่งมีซุ้มจระนำทั้ง 4 ทิศ ภายในซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูป

ประทับยืน ชุ่มด้านทิศเหนือและตะวันตก ประดิษฐาน พระพุทธรูปปางถวายเนตร ชุ่มด้านทิศตะวันออก และทิศใต้ประดิษฐานพระพุทธรูปปางเปิดโลก ภายในองค์พระธาตุเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระอรหันต์

จากความเป็นมาและความสำคัญของ ปัญหาดังกล่าว ในการบริหารจัดการแหล่ง ประวัติศาสตร์วัดพระธาตุหนองสามหมื่น จังหวัด ชัยภูมิ ในยุคปัจจุบันที่ยังขาดการบริหารจัดการวัด ที่สมบูรณ์แบบถูกต้อง และเหมาะสมกับโลกยุค โลกาวัตันและในอนาคต ตลอดจนมองเห็นคุณค่า และประโยชน์ที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักพระธรรมวินัยที่สำคัญในการ บริหารจัดการวัดในอนาคตที่พระพุทธองค์ทรง บัญญัติไว้ ให้เราได้ศึกษาและเป็นแนวทางปฏิบัติ ไปสู่ ความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นผู้ที่มีสติปัญญา สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ทุกฝ่ายได้อย่างดียิ่ง ในการบริหารจัดการวัดเชิงพุทธเท่านั้นจะสามารถ ช่วยแก้ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดใน โลกปัจจุบัน และอนาคตได้ดี ตลอดจนเป็นการ สร้างการบริหารวัดเชิงระบบและมีสายสัมพันธ์ สร้างความร่วมมือสร้าง ความสมัครสมานสามัคคี ต่อกันจะช่วยให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสร้างความ แข็งแรงแก่องค์กรสงฆ์ และส่งผลให้เกิดความมั่นคง ต่อสถาบันชาติ สถาบันพระพุทธศาสนา ตลอดจน สถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันที่มีคุณค่า อยู่เคียงคู่กับสังคมไทยมาตลอด

ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยในเรื่องการ บริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์วัดพระธาตุ หนองสามหมื่น จังหวัดชัยภูมิ เพื่อจะได้นำผลการ

วิจัยไปปรับปรุงยุคที่ใช้ในการบริหารจัดการวัดเพื่อ ความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์ ต่อทุกฝ่าย และให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญ ต่อชุมชนในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาและเป็นไป ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระเบียบการบริหารจัดการ วัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก้ง อำเภอ ภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและระเบียบ การบริหารการจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหาร จัดการของวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบล บ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) ที่ได้ข้อมูลจากการ สัมภาษณ์เชิงลึกในการดำเนินการวิจัย (Creswell & Garrett, 2008, pp. 321-333) โดยการกำหนด ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (In-depth interview of experts) เพื่อเป็นข้อมูล เสริมหรือเทียบเคียงมีรายละเอียดตามขั้นตอนของ การดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่ม เป้าหมายการวิจัยเชิงคุณภาพประชากรคือ ผู้ให้

ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยการสุ่มแบบเจาะจงจากพระสังฆาธิการ นักวิชาการผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านจำนวน 32 ราย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรม และหลักวิธีการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และหนังสือ เอกสารหรือบทความอันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนงานวิจัยและบทความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และ 2) ศึกษาสภาพปัญหาและระเบียบการบริหารจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่น จังหวัดชัยภูมิ 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์กร 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านอำนวยการ 5) ด้านประสานงาน 6) ด้านการรายงาน และ 7) ด้านงบประมาณ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เป็นคำถามเกี่ยวกับระเบียบการบริหารจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่นสภาพปัญหาและระเบียบการบริหารจัดการของวัดพระธาตุหนองสามหมื่น และปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของวัดพระธาตุหนองสามหมื่น โดยใช้วิธีโดยการ สัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 32 ราย

ซึ่งมีการเตรียมข้อคำถามปลายเปิดไว้เรียบร้อยแล้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) และวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิจากการสัมภาษณ์เพื่อนำไปอธิบายเชิงพรรณนาต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

1. ระเบียบการบริหารจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก่ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลวิจัยดังนี้

1.1 ด้านการวางแผน พบว่าเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการวางแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยหลักคือ เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ วิธีการปฏิบัติงานและคุณธรรมในการวางแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างความเจริญมั่นคงกับองค์กรในทุกๆ ด้าน จะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของผู้ว่า 1) ทำให้เกิดความมีระเบียบของภิกษุสงฆ์และสามเณรภายในวัด 2) ช่วยให้การดำเนินงานต่างๆ ที่จะพัฒนาวัดเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ 3) ทำให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดและนอกวัด อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนเกิดประโยชน์สุขกับทุกๆ ฝ่าย วัดพระธาตุหนองสามหมื่น แบ่งออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย เขตพุทธาวาส เป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเขตสังฆาวาส เป็นที่อยู่อาศัย

ของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัว และเชตตณีสงฆ์ พื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณะประโยชน์ในลักษณะต่างๆ ของวัด

1.2 ด้านการจัดองค์กร พบว่า หลักพระธรรมวินัย หลักกัลยาณมิตรหลักทฤษฎีและบริหารจัดการสมัยใหม่ และหลักหลักบูรณาการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับสภาวะสถานการณ์ โดยกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ แนวนโยบายการบริหารจัดการวัด โครงสร้างการบริหารงานของวัด ตามอำนาจหน้าที่ หรือภาระงานการกระจายอำนาจ การแบ่งงานและกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน จัดองค์กรในรูปคณะกรรมการ ทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาส การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง การติดตามประเมินผลการบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เน้นการบูรณาการ เชื่อมโยงการศึกษากับการศาสนาและศาสตร์อื่นๆ ยึดเอกลักษณ์วิถีชีวิตไทยและพุทธปฏิบัติปรับบทบาทของวัดและสงฆ์ให้ทันโลก เน้นบทบาทคือ รับ-รุก-ร่วมมือ ในการจัดองค์กรวัดและการดำเนินกิจกรรมของวัด

1.3 ด้านจัดบุคลากร พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารวัด มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์คุณสมบัติส่วนตัวและจริยวัตรที่มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาบุคลากรและสวัสดิการ มีมนุษยสัมพันธ์การทำงานร่วมกับผู้อื่น ประพฤติธรรม ใฝ่รู้ เสียสละ อุทิศตน คือบุคลากรของวัดมีทั้งกลุ่มภิกษุ สามเณร ไวยาวัจกรและฆราวาสที่ทำงานจัดการศึกษาตามอัยยาศัยและการเผยแผ่ศาสนาของวัดทั้งที่ทำงานประจำและอาสา

สมัคร เป็นผู้ประพฤติธรรม ใฝ่เรียนรู้ สามัคคี มีน้ำใจ มีความรับผิดชอบและความขยันหมั่นเพียร เสียสละ เคารพซึ่งกันและกัน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ นักพัฒนาชุมชน และนักสังคมสงเคราะห์ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนและชุมชนโดยวางแผนกำลังคนให้เหมาะสมกับงาน โดยแบ่งคนดูแลรับผิดชอบในการบริหารงานฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายการบริหารงานอาคารสถานที่ ฝ่ายการบริหารงานธุรการ ฝ่ายการบริหารการเงินงบประมาณ และฝ่ายการบริหารบุคลากร

1.4 ด้านการอำนวยการ พบว่า เจ้าอาวาสมีการกระจายงานเพื่อสร้างพลังในการสร้างงานได้ทุกด้านทำให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานได้ง่ายยิ่งขึ้น สร้างปลูกฝังให้สมาชิกในวัดมีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมและประชาชนมีจิตสำนึกถึงความเป็นเจ้าของพระศาสนา วัดและการทุ่มเทเพื่อการพัฒนาวัด ชุมชนมากยิ่งขึ้น เจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าสูงสุดโดยมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีปกครองและสอดส่องดูแลบรรพชิตและคฤหัสถ์พำนักอาศัยอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมจัดการศึกษาอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์และอำนวยการความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

1.5 ด้านการประสานงาน พบว่า การสร้างเครือข่ายวัด ความร่วมมือจากชุมชน/ภาครัฐ กิจกรรมส่งเสริม/ความสามัคคีเป็นความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนเป็นพื้นฐาน สำคัญของความสำเร็จ

ของการบริหารจัดการวัดและนำไปสู่การสร้าง ความร่วมมือร่วมใจและ เครือข่ายหรือวัดสาขาและ เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการบริหารจัดการวัด แบบมีส่วนร่วม การปรับบทบาทให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในทางโลกการรวมหรือ การระดมพลัง

1.6 ด้านการรายงาน พบว่า การจัดทำรายงานทางการเงินตาม มาตรฐานบัญชีของวัด มีการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง โดยแม้ว่าวัดจะมีการบันทึกรายรับ-รายจ่าย และจัดทำบัญชีเป็นประจำ แต่อาจเป็นบัญชีที่จัดทำขึ้นอย่างง่ายหรือ ตามความเข้าใจของผู้จัดทำเท่านั้น โดยให้สอดคล้อง กับหลักมาตรฐานบัญชีที่รับรองกันโดยทั่วไปรวมถึง สามารถมีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ด้วยมีการเผยแพร่ให้สาธารณะรับทราบ ข้อมูลทางการเงินของวัด และมีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการ กำกับดูแลการบริหารการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ

1.7 ด้านการงบประมาณ พบว่า การบริหารเงินโดยคณะกรรมการ การระดมทรัพยากร แหล่งรายได้ประจำ จัดตั้งกองทุน มูลนิธิ คือ การบริหารการเงินของวัดมี คณะกรรมการทั้งพระสงฆ์ และฆราวาส มีการจัดตั้งมูลนิธิกองทุน นำดอกผล มาใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา

2. สภาพปัญหาและระเบียบการบริหาร การจัดการของวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบล บ้านแก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เทคโนโลยีเครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์วัด เป็นสิ่ง จำเป็นในภาวะการณ์โลกปัจจุบัน ประยุกต์ใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเผยแผ่ ธรรมและจัดทำเว็บไซต์ของวัดได้กว้างขวาง ครอบคลุม และสร้างความน่าสนใจและเตรียม ความพร้อมด้านเครื่องมือ อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก อันช่วยเอื้ออำนวยและส่งเสริมบริหาร จัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยวัด ควรนำเทคโนโลยีและอุปกรณ์เครื่องมือที่จะช่วย จัดการทันสมัยทันเหตุการณ์และรวดเร็วประหยัด ทรัพยากรต่างๆ ประหยัดเวลา ในการทำงานให้ รวดเร็วได้ให้มากและเหมาะสมรัดกุมยิ่งขึ้น ในการ บริหารจัดการวัดมีน้อย การมีส่วนร่วมและการรวม กลุ่มของชุมชนต่อกิจกรรมของวัดค่อนข้างน้อย ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและหน่วยงาน ภาครัฐห่างเหินกันมากยิ่งขึ้น

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการ ของวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การบริหาร จัดการเป็นการนำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบ เป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัย หลักคือ เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ วิธีการปฏิบัติงาน และคุณธรรมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สร้างความเจริญมั่นคงกับองค์กร ในทุกๆ ด้าน และการบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบ ถึงความเจริญก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะ การทำงานร่วมกัน ของกลุ่มบุคคลในองค์การ มีลักษณะการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้อง คำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพราะการวินิจฉัย สั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถ

ของนักบริหารและการเจริญเติบโตของการบริหาร การบริหารจัดการนั้นจะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ

นอกจากนี้ องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหาร มีความประสานระหว่างกัน และประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการ บริหารงาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะครอบคลุมไปถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Green Tourism) พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อดูแลคุณภาพ ปราชัญข้าวบ้านเพื่อสื่อความหมายและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนรุ่นหลังให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวและเห็นคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรม และการบริการความสะอาดแก่นักท่องเที่ยว ควรเน้นวัสดุที่มาจากธรรมชาติ และหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ดอกไม้ธูปเทียน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ระเบียบการบริหารจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก่ง อำเภอกุฉีเยว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การบริหารจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่นวัดประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ ได้ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์การ 3) ด้านการจัดบุคลากร 4) ด้านการอำนวยความสะดวก 5) ด้านการประสานงาน 6) ด้านการรายงานและ 7) ด้านงบประมาณ ในการนำไป

ปฏิบัติเพื่อพัฒนาวัดให้เกิดความมั่นคงแก่วัด และพระพุทธศาสนา วัดมีวิธีการจัดการองค์การ ประกอบด้วย กรรมการวัดกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศบาลตำบลบ้านแก่ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่มีอายุที่มีภูมิปัญญาต่างๆ เอามาเป็นที่ปรึกษา และด้านคฤหัสถ์พำนักอาศัยอยู่ในวัดได้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ การหาทางทำให้ทุกๆ ฝ่ายร่วมมือและทำงานสอดคล้องกัน โดยใช้หลักสามัคคีธรรม เจ้าอาวาสได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงาน โดยที่มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสารในองค์การและด้านการงบประมาณการทำงานของวัดจะมีคณะกรรมการดูแลและเจ้าอาวาสยังเป็นผู้หน้าที่มุ่งงานและมุ่งคน เจ้าอาวาสแสดงความเป็นมิตรสนับสนุน และสนใจในความเป็นอยู่และสวัสดิการต่างๆ ของพระและเณร รวมทั้งการยอมรับ รับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ให้มีความสำคัญกับธรรมชาติดีมีการอนุรักษ์ต้นไม้ตลอดจนรักษาสภาพธรรมชาติได้อย่างดีเยี่ยม สำหรับในส่วนของที่พักรับจะมีให้บริการเฉพาะผู้ที่มาปฏิบัติธรรมกับทางวัดจึงไม่สอดคล้องกับพระสมุทฺธอนุรักษ์ ธีรสกโก (2554) ที่ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ในการพัฒนาวัด คือ ปัญหาเกี่ยวกับความสะอาด ขยะมูลฝอย มูลสุนัข มูลนก ห้องน้ำห้องสุขาไม่ค่อยสะอาด มีต้นไม้ไม่ค่อยร่มรื่น เจ้าหน้าที่ของทางวัดที่ทำความสะอาด หรือทำงานในจุดต่างๆ มีน้อย ทั้งยังแต่งกายไม่ค่อยสุภาพ และปัญหาในเรื่องของกิจกรรมในวัดซึ่งมีการประชาสัมพันธ์น้อยจัดไม่ตรงกับวันหยุดจึงทำให้ไม่ทราบเรื่องและไม่สะดวก

ในการมาร่วมกิจกรรม ผู้ที่มาวัดเจติยหลวงวรวิหาร ชื่นชมศิลปกรรมต่างๆ การนมัสการไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการฝึกสมาธิภาวนาในวันหยุดและวันพักผ่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง (2553) ที่ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์ พบว่าแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวภายในพระอารามหลวงนั้น ควรเน้น 1) การชื่นชมศิลปกรรมต่างๆ 2) การนมัสการไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3) การฝึกสมาธิภาวนาในวันหยุดและวันพักผ่อน 4) สิ่งที่น่าท่องเที่ยวควรได้รับในการมาท่องเที่ยวคือ ความเพลิดเพลิน คติธรรม เกียรติความรู้ทางศาสนา ที่ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ที่ละเอียดลึกซึ้งและ 5) ควรปรับปรุงด้านการบริการท่องเที่ยวของวัดที่ยังไม่เป็นที่ดึงดูดใจเพื่อมาตรฐานแรงจูงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการสาธารณูปโภค

2. ระเบียบการบริหารจัดการกับเทคโนโลยีและอุปกรณ์ในการบริหารจัดการวัด มีน้อย การนำเทคโนโลยีเครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์วัดเป็นสิ่งจำเป็นในภาวะการณ์โลกปัจจุบัน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารในการเผยแพร่ธรรมและจัดทำเว็บไซต์ของวัด สร้างความน่าสนใจและเตรียมความพร้อมด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก อันช่วยเอื้ออำนวยและส่งเสริมบริหารจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบมีความสอดคล้องกับบุญส่ง หาญพานิช การบริหารจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การบริการความรู้ การสื่อสารความรู้ การใช้เทคโนโลยี

วัฒนธรรมการไว้วางใจ วัฒนธรรมพลังร่วมนวัตกรรม เคอร์ สิ่งท้าทาย และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความรู้ ลักษณะงานที่ผู้บริหารมีความต้องการในระดับมาก ให้มีการนำองค์ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการความรู้ไปใช้ได้แก่ การประกัน คุณภาพการศึกษา รองลงมา คือ การพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตร เทคโนโลยี ห้องสมุด การวิจัย การประเมินความดีความชอบ การธำรงรักษาบุคลากร การสร้างนักวิชาการ การกำหนดภาระงานของบุคลากร และการบริการความรู้ ผู้บริหารมีความประสงค์ให้ในระดับมาก การมีส่วนร่วมและการรวมกลุ่มของชุมชนต่อ กิจกรรมของวัดค่อนข้างน้อยส่งผลให้ ความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐห่างเหินกันมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตยา เครือจันทร์ และศรีสุพร ปิยรัตนวงศ์ (2559, หน้า 31-52) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาแหล่งโบราณสถานโมคลาน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนนั้น ต้องใช้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกำหนดพัฒนาที่มาจากพลังภายในชุมชนด้วยการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนโดยดำเนินการพัฒนาใน 3 มิติ (Dimension) หรือเรียกว่า SEE Model ประกอบด้วย 1) มิติทางสังคม วัฒนธรรม (Social-cultural dimension) ด้วยการส่งเสริมให้ชุมชนที่อยู่โดยรอบแหล่งโบราณสถานเข้ามามีส่วนร่วมและพัฒนา ระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) มิติเศรษฐกิจ

(Economic Dimension) ด้วยการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ 3) มิติสิ่งแวดล้อม (Environment Dimension) ด้วยการจัดการบูรณะปรับปรุงแหล่งโบราณสถาน และภูมิทัศน์โดยรอบ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความปลอดภัย ทั้งนี้ในการพัฒนาแต่ละมิติควรคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนอีกด้วยเพื่อที่จะไม่ให้เกิดการพัฒนาเป็นสิ่งที่แปลกแยกไปจากวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน

3. การบริหารจัดการของวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ส่งเสริมความร่วมมือกับทุกภาคส่วนจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้และแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งตระหนักถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นให้แก่เจ้าหน้าที่และชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (green tourism) พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว จัดอบรมเจ้าหน้าที่ ปราชญ์ชาวบ้านเพื่อสื่อความหมายและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนรุ่นหลังให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยว และเห็นคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรม และการบริการความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ควรเน้นวัสดุที่มาจากธรรมชาติและหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ดอกไม้รูปเทียน สอดคล้องกับทฤษฎีของวิวัฒน์ชัย บุญภักดี (2532, หน้า 13) และธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบหลักใหญ่หลายข้อ

ที่ใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาและกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวโดยปัจจัยจุดใจหลักคือ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวสภาพการเข้าถึงและกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกจากนี้ยังตรงกับนโยบายหลักของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนที่เน้นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวในขณะเดียวกันเพิ่มจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกลับมาสู่ชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying capacity) เพราะหากมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปอาจก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม เมื่อแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมย่อมยากแก่การแก้ไขให้กลับคืนดังเดิม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เจ้าอาวาสวัดและคณะกรรมการบริหารวัดพระธาตุหนองสามหมื่นตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ นักวิชาการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และประชาชนท้องถิ่นเพื่อนำรูปแบบการบริหารจัดการที่ได้จากการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ

1.2 นำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการวางแผนบริหารจัดการวัดพระธาตุหนองสามหมื่นอย่างมีทิศทาง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

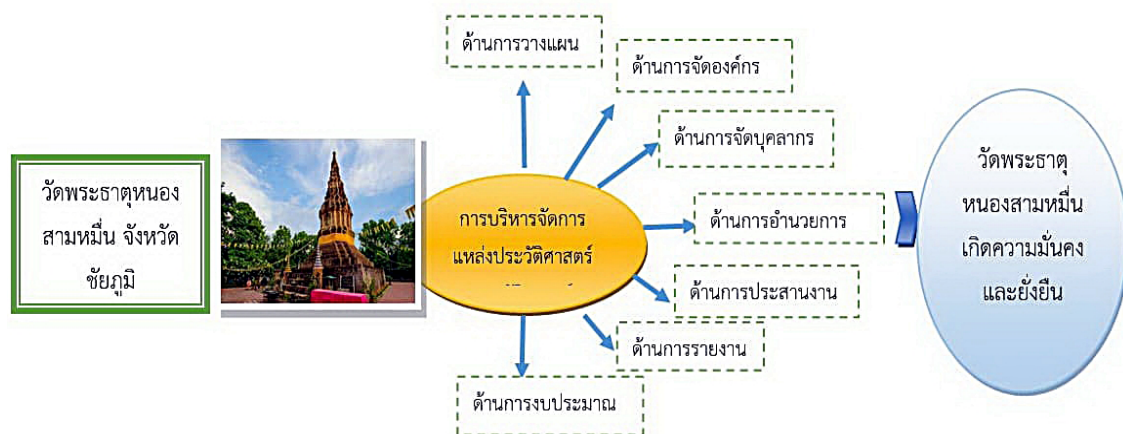

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการของวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก่ง อำเภอกุฉีเยว จังหวัดชัยภูมิ

2.2 ควรวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก่ง อำเภอกุฉีเยว จังหวัดชัยภูมิ ควรมีรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นทุกภาคส่วน ทุกอาชีพได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการของวัดตั้งนั้นการศึกษาศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการจะทำให้ทราบว่าประชาชนท้องถิ่นมีศักยภาพในการบริหารจัดการอยู่ในระดับใด และควรมีการพัฒนาศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการด้านใด

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์วัดพระธาตุหนองสามหมื่น จังหวัดชัยภูมิชุมชนที่อยู่รอบบริเวณที่ตั้งของวัดพระธาตุหนองสามหมื่นได้โดยง่ายโดยทุกภาคส่วนสามารถติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลตลอดเวลาช่องทางในการสื่อสารที่ทันสมัยสามารถถ่ายโอนข้อมูลต่างๆ รวมถึงเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ไปสู่สาธารณชนได้อย่างรวดเร็วมีการประสานเชื่อมโยงโดยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีการประชุมปรึกษาหารือมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่นำไปสู่การบริหารจัดการอย่างถูกต้อง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. (2542). *สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- บุญพิเชษฐ์ จันทน์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประภัสสร ชูวิเชียร. (2550). *5 มหาเจดีย์สยาม*. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. (2505, 31 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 79 ตอนที่ 115, หน้า 6.
- พระสมุห์อนุรักษ์ ชีรสกโก. (2554). *การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวรเจตยาภิรักษ์ (นิรันดร์). (2554). *การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของชาวบ้านแก่งที่มีต่อพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิวัฒน์ชัย บุญศักดิ์. (2532). *ท้องถิ่นจะช่วยการท่องเที่ยวได้อย่างไร*. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 6 (2), 13.
- อาทิตยา เครือจันทร์ และศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์. (2559). *แนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาแหล่งโบราณสถานโมคลาน จังหวัดนครศรีธรรมราช*. *วารสารสงขลานครินทร์*, 22(2), 31-52.
- Creswell, J. W., & Garrett, A. L. (2008). The “Movement” of Mixed Methods Research and the Role of Educators. *South African Journal of Education*, 28, 321-333.